

все більше і більше проникають у цю непритаманну для них сферу вживання. Вони роблять мову багатшою та експресивнішою, відображають культуру та традиції народів.

Ключові слова : ідіома, сталий вираз, носій мови, фразеологічна одиниця, переносне значення.

АННОТАЦІЯ

В статті досліджується поняття і використання ідіом. Ідіома - це устійливе вираження, яке має переносне значення, яке ми можемо зрозуміти, використовуючи його як єдине ціле. Метою даної статті є аналіз використання і формування ідіом в англійській та українській мовах.

Було зазначено, що першими, хто використовував ідіоми, були корінні жителі обох країн. Корінні англичани та українці використовували ідіоми для того, щоб створити враження на свого співрозмовника. Вони використовували дані фразеологічні одиниці, тобто ідіоми, з переносним значенням. В даній статті були представлені найбільш поширені класифікації фразеологічних одиниць відомих учених - В. Виноградова, А. Швейцера. На сучасному етапі процес їх використання і створення не зупинився, оскільки ідіоми почали використовуватися в мові реклами. Було зроблено висновок, що ідіоми все більше і більше проникають в цю несвоєрідну їм сферу використання. Вони роблять мову багатшою та експресивнішою, відображають культуру та традиції народів.

Ключові слова : ідіома, устійливе вираження, носій мови, фразеологічна одиниця, переносне значення.

УДК 159. 922.8

ТЕРАПЕВТИЧНІ КАЗКИ ТА КАЗКОВІ ІСТОРІЇ В КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ

МАРЦЕНЮК М.О., ФЕЛЬЦАН І.М.

Мукачівський державний університет

У статті розглядаються специфіка, функції та можливості терапевтичних казок та історій в корекційно-розвивальній роботі з дітьми та підлітками. Особливе місце в роботі відводиться саме терапевтичним казкам та казковим історіям під час психологічної допомоги дітям і підліткам, оскільки сьогодні казкотерапія синтезує багато досягнень психології, педагогіки, філософії через застосування метафори та метафоричної комунікації.

Зазначається, що терапевтичні казкові історії, зазвичай, пишуться спеціально для дітей і орієнтовані на конкретні проблеми. Тобто кожна з них має власну спрямованість і розповідає про певні ситуації, на кшталт тих, в яких часто опиняються діти.

Зазначаються позитивні корекційні можливості, висока дієвість та ефективність у роботі з різними категоріями дітей, зокрема, з дітьми, що мають високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність. Цей метод допомагає адаптуватися їм до різних дитячих колективів, а також у випадках різного роду психосоматичних захворювань. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, і через здійснення непрямого впливу, підштовхнути побачити шляхи їх вирішення.

Висвітлена мета застосування казкотерапії – це казкотерапія як психотерапія. Таке застосування казкотерапії дає змогу дитині подолати власні страхи, надмірну тривожність, попрацювати над виправленням негативних рис характеру. Завдання педагога чи психолога полягає у тому, щоб підібрати чи створити казку відповідно до потреб дитини. Якщо казку підібрано вдало, дитина "вбудовує" її послання у свій життєвий сценарій. Адже саме так відбуваються глибокі зміни в житті дитини. Наразі казкотерапія вважається найбільш м'яким методом психотерапії. Він працює без обмежень і є надзвичайно ефективним. Загальновідомо, що в ранньому віці в дітей переважає правопівкульний тип мислення, орієнтований на цілісне образне осмислення інформації, емоційно - чуттєве сприйняття світу. Тому важлива для дитини інформація краще засвоюється через яскраві образи.

Окреслено функції казкотерапії як психотерапевтичного методу: діагностичну, що передбачає виявлення вже наявних життєвих сценаріїв і стратегій поведінки дитини; прогностичну - в тому випадку, коли діагностується потенційний розвиток подій; терапевтичну (корекційну) – казки та казкові історії, завдяки яким відбуваються позитивні зміни у стані та поведінці дитини.

Акцентується унікальність та відмінність казкотерапії від інших проєктивних методик, що полягає в неможливості передбачити кінцевий результат, оскільки, він завжди є індивідуальним.

Висвітлюються основні етапи роботи над казкою та алгоритм побудови казки.

Ключові слова: *психотерапевтична метафора, казка, казкова історія, корекційно-розвивальна робота, непрямий вплив, фантазії, емоції, переживання, розвиток, особистість.*

У різних психотерапевтичних підходах сучасної психотерапії з тією або іншою мірою усвідомлення метафори використовуються як психотерапевтичні прийоми. У широкому значенні під терапією за допомогою метафор можна розуміти застосування в контексті терапевтичної взаємодії історій, що володіють важливою якістю: в них містяться поради або повчальні повідомлення про способи розв'язання якихось специфічних проблем. У них персонаж стикається з певною проблемою і долає складності або перешкоди. Спосіб, за допомогою якого герой історії вирішує свою проблему, в аналогічній ситуації може підказати рішення й іншим людям. Якщо який-небудь конфлікт, що описується в даній історії, нагадує нам аналогічний з нашого власного життя, розповідь стає для нас більш значущою.

Слухаючи анекдот або казку, людина може переживати певні відчуття, пов'язані з ідентифікацією різних персонажів з людьми або подіями, які безпосередньо їй знайомі. При подібних асоціаціях цілком ймовірно, що люди відчують особливий інтерес до того, як завершується дана історія. Джерелом таких відчуттів можуть бути епічні поеми, новели, вірші, казки, байки, притчі, пісні, фільми, анекдоти, жарти, плітки та ін. Коли яка-небудь історія пропонується слухачеві (в психотерапії - пацієнту) з наміром надати допомогу у вирішенні психологічно скрутної ситуації, ця історія стає метафорою.

Психотерапевтичну метафору в літературі визначають як спосіб розв'язання психологічної проблеми через терміни, що належать до іншої галузі. Таким чином, психотерапевтична метафора являє собою новелістический спосіб презентації психологічних утруднень та проблем і способів їх розв'язання. При дослідженні "збірників метафор", таких як міфологія, релігія, література, наукова фантастика, газетні публікації, поп-культура створювалася концепція метафори як багаторівневого джерела розгляду "старих проблем з нової точки зору". Аналогічні погляди з цього питання багато разів висловлювали і інші філософи і психологи: Е.Фромм у книзі "Забута мова", Дж. Кемпбелл – у творі "Герої з тисячею облич", В. Беттелхайм - в "Законах магічного", Р. Бендлер, Дж. Гріндер - в "Структурі магії". Особливе місце в роботі по наданню психологічної допомоги дітям і підліткам належать саме терапевтичним казкам та казковим історіям. Терапевтичні казкові історії, зазвичай, пишуться спеціально для дітей й орієнтовані на конкретні проблеми. Тобто, кожна з них має власну спрямованість і розповідають про певні ситуації, на кшталт тих, в яких часто опиняються діти [10].

В казках розглядаються важливі для дитячого світогляду проблеми, протиставляється добро і зло, сміливість і боягузтво, милосердя і жорстокість. Вони розповідають дитині, що наш світ дуже складний, у ньому багато несправедливості. Але найголовніше, вони вчать дитину, що, якщо людина не здається під натиском проблем, то наприкінці, вона обов'язково переможе. Прослуховуючи казку, дитина ототожнює себе з її героями, знаходять віддзеркалення свого власного життя і прагне скористатися прикладом позитивного героя в боротьбі зі своїми страхами та проблемами. Діти досить часто зустрічаються у своєму житті з тими чи іншими проблемами, але через те, що наші «дорослі» способи вирішення цих проблем є часто абсолютно марними, діти можуть прийти до висновку про те, що дорослі не в змозі їм допомогти. І в такому випадку нам на допомогу приходять казки, світ фантазій і чарів, в якому дитина почувається абсолютно комфортно і природньо. Важливо

нагадати і підкреслити, що фантазії для дітей є найкращим способом аналізу оточуючого світу [1].

Об'єкти та методи дослідження

Казка - це дивний за силою психологічного впливу засіб роботи з внутрішнім світом дитини або дорослого, могутній інструмент розвитку особистості. Конкретна мова казок відкриває слухачам шлях наочно-образного і наочно-дійового розуміння світу людських відносин. Розуміння і сприймання через казку змісту, властивого внутрішньому світу будь - якої особистості, дозволяють людині розпізнати і позначити власні переживання і власні психічні процеси, зрозуміти їхній зміст і важливість кожного з них.

У психологічній практиці до використання казок зверталися такі відомі психологи: Р.О. Азовцева, Е. Берн, І. В. Вачков, А. В. Гнезділов, І. Герден, В. В. Давидов, Т. Д. Зінкевич - Євстигнеєва, М. К. Особина, Б. Ельконін, Н. Пезешкіан, Є. Г. Петрова, Ж. Піаже, Д. М. Соколов, М.Л. фон Франц, Е. Фромм, Е. Еріксон, К. Юнг та багато інших.

Постановка завдання

Аналіз багато чисельних літературних джерел свідчить про дієвість в корекційно-розвивальній роботі з дітьми і підлітками методу казкотерапії. За допомогою казкотерапії можна долати у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність. Цей метод адаптує їх до різних дитячих колективів, тому її можна використовувати в роботі з агресивними дітьми, невпевненими, сором'язливими, брехливими, а також у випадках різного роду психосоматичних захворювань. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, підштовхнути побачити шляхи їх вирішення.

Мета даної роботи полягає в висвітленні мети використання казкотерапії, дослідженні й висвітленні корекційних можливостей казки, найважливішим завданням якої є і залишається забезпечення психологічної підтримки дитини, допомога в набутті почуття щастя, безпеки та благополуччя.

Результати та їх обговорення

Перші наукові теорії, присвячені проблемі казкотерапії належать до XVIII століття. І.Г. Герден бачив у казках символічне відображення давніх забутих вірувань. Казка зберігає у своїх надрах сліди найдавнішого язичництва, давніх звичаїв та обрядів. Вивчення атрибутів, тобто сукупності всіх зовнішніх якостей персонажів, що додають казці її яскравість, красу і чарівність, дає можливість наукового тлумачення казки. М. Л. фон Франц вказала, що казка, передана з вуст у уста, зовсім не обов'язково погіршується, але з тим же успіхом може й поліпшуватися. Дж. Хіллман вважав казкотерапію як реалізацію вимислів у сфері творчості, що означає творення за допомогою уяви. Людська діяльність, за Дж. Хіллманом, значною мірою належить до сфери риторики творчості, під якою бачиться нездоланна сила уяви, відображена у словах, мистецтві говорити і слухати, писати. У рамках такого підходу казкотерапія характеризується як психологія душі, що є також і психологією уяви, такою психологією, що спирається на процеси уяви, а не на фізіологію мозку, структуру чи лінгвістику, аналіз поведінки. Це психологія, що визначає існування поетичної основи свідомого розуму. З. Фрейд визначав, що літературна уява реалізується безпосередньо в історичній реальності. К. Юнг свідчить, що літературна уява реалізується як у процесі особистісного розвитку людини, так і безпосередньо в самих особистостях. К. Юнг відзначає, що образи казок становить зміст душі, і тому вони єдині дані, що одержали безпосереднє представлення. Все інше - світ, обличчя, тіла - передаються свідомості опосередковано вже за допомогою образу. Ці образи архетипічної фантазії впливають на усе, що б не говорили про світ, інші обличчя й тіла. У сприйняттях,

почуттях, думках і вчинках незмінно присутні боги, демони і герої. Ці вигадані особистості визначають, як люди бачать і відчувають; уява структурує все існування.

Казкотерапія - це:

- процес утворення зв'язків між казковими подіями і поведінкою в реальному житті: процес перенесення казкових смислів у реальність;
- напрям практичної психології, що дозволяє формувати характер дитини, використовуючи для цього ресурси казки;
- терапія середовищем, особливо казковою атмосферою, в якій можуть виявитись риси особистості, щось нереалізоване, може матеріалізуватися мрія, а головне - виникає відчуття захищеності;
- лікування казками: спільне з дитиною відкриття тих знань, які живуть у душі і в цей момент є цілющими;
- одна з проєктивних методик аналізу особистості, один із способів більше дізнатися про себе;
- інтегрована діяльність, у якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на самостійність, активність, творчість, регулювання дитиною власного емоційного стану [10].

Існує певна специфіка роботи з казкою. Робота над казкою не потребує попередньої підготовки, вона проходить поетапно:

I. Етап. АНАЛІТИЧНИЙ. Ознайомлення із змістом казки, бесіда про те, що знаходиться на поверхні.

II. Етап. ОПЕРАТИВНИЙ. Доцільно використати освітню виховну технологію ТРВЗ. Діти мають навчитися по - своєму не тільки сприймати зміст казок, але й творчо змінювати зміст подій.

III. Етап. ВВЕДЕННЯ МОРАЛЬНОГО ПРАВИЛА. Обирання гуманного розв'язання, яким діти мають користуватися у подальшому житті.

Традиційно робота з казкою може здійснюватися через:

- читання;
- розповідь;
- бесіду;
- драматизацію;
- інсценування.

Нетрадиційні технології роботи з казкою-це:

- переплутування сюжетів героїв;
- змінювання характеру героя;
- змінювання місця, часу, події;
- змінювання кінцівки казки;
- складання казки за схемою [2].

У повсякденні слухання казок, їх розповідання та інсценування сприяють, наприклад, процесу соціалізації дошкільнят. Участь в інсценуванні казок дає змогу вправлятися у спілкуванні як вербальним, так і невербальними засобами: мовою жестів, рухів, міміки. На казкових заняттях діти багато рухаються, перевтілюються, вчать передавати різні емоційні стани героїв. Це сприяє накопиченню чуттєвого досвіду, спонукає дітей ділитися враженнями, що дуже важливо в роботі з розвитку мовлення.

Казкотерапія як психотерапевтичний метод виконує ряд функцій, а саме:

- діагностичну - передбачає виявлення вже наявних життєвих сценаріїв і стратегій поведінки дитини; сприяє виявленню стосунків або стану дитини, про які вона не хоче говорити вголос.

• прогностичну - в тому випадку, коли діагностується потенційний розвиток подій, можна говорити про прогностичну функцію діагностичної казки. У цих казках, ніби в ляльці-складанці, розкривається суть та особливості майбутнього життєвого сценарію дитини.

• терапевтичну (корекційну) - казка, завдяки якій відбуваються позитивні зміни у стані й поведінці дитини [1].

Принципова відмінність казкотерапії та інших проєктивних методик полягає в тому, що результат не можливо передбачити, він завжди індивідуальний. Казки, які використовуються в реальній психотерапевтичній роботі, на папір, як правило, не лягають, і чужому вуху не зрозумілі. Сьогодні казкотерапія синтезує багато досягнень психології, педагогіки, філософії - все це подається у казковій формі, у формі метафор. У сучасній казкотерапії використовуються різні психотерапевтичні прийоми, як-от:

- аналіз;
- розповідь;
- складання;
- інсценування;
- драматизація;
- лялькотерапія;
- арт-терапія;
- психодинамічні медитації.

Казка набагато старша, ніж психологія, і за силою свого впливу аж ніяк не поступається їй. Незважаючи на те, що казкотерапія є найдавнішим засобом практичної психології, сам термін виник лише наприкінці ХХ століття.

Формуванню казкотерапії передували три етапи:

• Етап спонтанного створення та передачі історій. Він триває й досі, оскільки людство не перестає придумувати казки.

• Етап наукового осмислення метафоричного матеріалу. Збирати, систематизувати та досліджувати фольклор в Європі розпочали брати Грім, Шарль Перро, Володимир Даль.

• Етап використання казки як "упаковки" основного інструментарію психолога - педагогічної роботи. На цьому етапі почали використовувати казку педагоги і психологи. Вони активно створювали дидактичні казки, з'явилося саме поняття казкотерапії, почав розвиватися цей напрям у психології [10].

Головна особливість роботи у системі казкотерапії - це взаємодія з дитиною на ціннісному рівні.

Провідними принципами казкотерапії є:

- усвідомлення власних можливостей;
- усвідомлення цінності власного життя;
- розуміння закону причини та наслідку;
- пізнання різних стилів світовідчуття;
- пізнання світу власних емоцій та переживань;
- свідомо творча взаємодія зі світом;
- внутрішнє відчуття світу та гармонії.

Дорослим варто завжди пам'ятати про ці принципи, використовуючи казкотерапію [2].

Яка ж мета застосування казкотерапії? Казкотерапію застосовують у різних випадках і відповідно отримують певні результати. Тож залежно від очікуваних результатів потрібно визначитись з метою казкотерапії у кожному конкретному випадку, зокрема:

- казкотерапія як спосіб передачі досвіду "з вуст у вуста" та прищеплення

загальноприйнятих моральних норм і правил поведінки у соціумі. Така казкотерапія допомагає соціалізації дитини.

- казкотерапія як інструмент розвитку особистості дитини та її здібностей. У цьому випадку казка позитивно впливає на здатність дитини фантазувати, сприяє розвитку творчого мислення та уяви, розкриває внутрішній світ дитини.

- казкотерапія як психотерапія. Таке застосування казкотерапії дає змогу дитині подолати власні страхи, надмірну тривожність, попрацювати над виправленням негативних рис характеру. Завдання педагога чи психолога полягає у тому, щоб підібрати чи створити казку відповідно до потреб дитини. Якщо казку підібрано вдало, дитина "вбудовує" її послання у свій життєвий сценарій. Особливо корисно, коли дитина попросить повторити їй цю казку неодноразово. Адже саме так відбуваються глибокі зміни в житті дитини. Наразі казкотерапію вважають найбільш м'яким методом психотерапії. Він працює без обмежень і є надзвичайно ефективним. Найкращі результати можна спостерігати у роботі з дітьми, які найактивніше співпереживають казковим героям. Як ми знаємо, у ранньому віці у дітей переважає правопівкульний тип мислення, орієнтований на цілісне образне осмислення інформації, емоційно - чуттєве сприйняття світу. Тому важлива для дитини інформація ліпше засвоюється через яскраві образи [7].

Відомий психотерапевт Носсрат Пезешкіан виділяє наступні психокорекційні функції казки:

1. Функція дзеркала. Зміст казки стає тим дзеркалом, яке відображує внутрішній світ людини, полегшуючи тим самим ідентифікацію з ним.

2. Функція моделі. Казки відображають різноманітні конфліктні ситуації і надають можливі способи їх вирішення або вказують на наслідки окремих спроб їх вирішення. Отже, вони допомагають навчатися за допомогою моделі.

3. Функція опосередкування. Казка виступає в якості посередника між клієнтом і психологом, знижуючи тим самим опір клієнта.

4. Функція зберігання досвіду. Після закінчення психокорекційної роботи, казки продовжують впливати на повсякденне життя клієнта.

5. Функція повернення на більш ранні етапи індивідуального розвитку. Казка допомагає клієнту повернутися до минулої радісної безпосередності. Вона викликає радість і здивування, відкриває світ фантазії, образного мислення, безпосереднього входження в роль, яку пропонує зміст. Казка допомагає пробудженню дитячих і творчих сил у самого психолога, працюючого з клієнтом. Вона активізує його роботу на рівні інтуїції.

6. Функція альтернативної концепції. Казка звучить для клієнта не в загальноприйнятому заданому сенсі, а пропонує йому альтернативну концепцію, яку клієнт може або прийняти, або відкинути.

7. Функція змінення позиції. Казки несподівано викликають у дитини або дорослого нове переживання, в його свідомості відбувається змінення позицій [9].

Як створити терапевтичну казку ?

1. Вибір героя, близького дитині за статтю, віком, характером.

2. Описати життя героя у казковій формі, знайти схожість.

3. Ввести героя в проблемну ситуацію, схожу на ту, що переживає дитина. Наприклад ("Дід і баба відвели курочку рябу до дитсадка..." "Колобок захотів навчитися читати, але у нього нічого не виходило" тощо)

4. Знайти разом із героєм казки шляхи подолання проблеми, показати ситуацію з різних боків.

5. Проговорювати висновок , залучаючи дитину.

Щоб ми не робили, які б новітні чи давно забуті технології, форми, методи та прийоми не використовували, головним і найважливішим завданням є і залишається забезпечити, створити й підтримати дитину, допомогти почуватися щасливою, безтурботною, справжньою дитиною.

Як же працює казкотерапія? Коли дитина "проживає" казку, утворюються зв'язки між казковими подіями і поведінкою в реальному житті. Якщо батьки обговорюють з дитиною прочитані казки - життєві уроки швидше засвоюються, сприяють подальшому гармонійному розвитку дитини та її успішній самореалізації. Якщо казки не обговорюються, життєві уроки та цінності засвоюються пасивно.

З перших місяців зародження нового життя батьки можуть розповідати дитині казки. Доки триває внутрішньоутробний розвиток, малюк звикає до спокійних і радісних голосів батьків, реагує на їх позитивні емоції. Для новонародженого сюжет казки не має значення. Головне, щоб у ній були певні ритмічні конструкції, повтори, звуконаслідування для опанування рідної мови.

У віці 1,5-3 роки діти починають говорити, тож казка стає поштовхом до розвитку зв'язного мовлення, образного мислення та пізнавального інтересу.

У 3-4 роки дитина розпізнає основні емоції, тож потребує казок з простими і яскравими сюжетами. На цьому етапі варто обговорювати у сімейному колі чи у групі емоції героїв, їх поведінку.

У 4-6 років мова казки є найзрозумілішою для дитини. Саме через казку дошкільник засвоює соціальний досвід. Тож будь-яке завдання дитина виконує краще й із задоволенням, якщо захопити її казковим сюжетом.

Терапевтичні методи роботи з казкою:

• обговорення готової казки - який герой тобі сподобався? що запам'яталося? яка ситуація вразила? що хотілося б змінити?

• створення казки дитиною - з допомогою запитань чи без них;

• драматизація казки - гра за ролями;

Розглядають наступні етапи роботи з казкою та їх призначення.

1. Ритуал «входження» в казку. Створення робочої атмосфери та налаштування на спільну роботу. Входження в казку. Колективна вправа. Наприклад, всі учасники, взявшись за руки, дивляться на свічку.

2. Повторення. Потрібно згадати все, що робилося минулого разу, які висновки для себе зробили, якого досвіду набули. Ведучий задає дітям запитання про те, що було минулого разу, що вони пам'ятають, чи використовували вони новий досвід протягом тих днів, поки не було занять, як їм допомогло те, чому вони навчились минулого разу.

3. Розширення. Розширити уявлення дитини про будь-що. Ведучий розповідає дітям нову казку. Питає, чи хотіли б діти допомогти комусь з героїв тощо.

4. Закріплення. Набуття нового досвіду, виявлення нових якостей особистості дитини. Ведучий проводить ігри, що дозволяють дітям набути новий досвід, здійснює з дітьми символічні мандрівки, перетворення тощо.

5. Інтеграція. Пов'язування нового досвіду з життям. Ведучий обговорює і аналізує разом з дітьми, в яких життєвих ситуаціях можна використовувати той досвід, який вони отримали сьогодні.

6. Резюмування. Узагальнити отриманий досвід та пов'язати його з тим, що вже мається. Ведучий підводить підсумки заняття. Чітко проговорює послідовність того, що відбувалось на занятті, відмічає окремих дітей за їх заслуги, підкреслює значимість отриманого досвіду, проговорює конкретні життєві ситуації реальності, в яких діти можуть використовувати новий досвід.

7. Ритуал «виходу» з казки. Закріпити отриманий досвід, підготувати дитину до взаємодії у звичному середовищі. Повторення ритуалу "входження" з доповненнями.

Ведучий говорить: "Ми беремо з собою все важливе, що було з нами, все, чому ми навчилися". Діти протягують руки всередину кола, начебто беруть щось, і прикладають руки до грудей [6].

Висновки

Отже, казкотерапія – це універсальний терапевтичний метод, що використовує казкову форму для здійснення корекційно-розвивальної роботи з дітьми і дорослими.

Казкотерапія використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з оточуючим світом.

Казки викликають інтенсивну емоційну реакцію. Казкові образи звертаються одночасно до свідомості та до підсвідомості. Казка дозволяє вийти за рамки звичайного життя, в доступній формі вивчати світ почуттів і переживань, ідентифікувати себе з певним персонажем і, таким чином, подивитись на свої проблеми зі сторони.

Привабливість казки як засобу педагогічного впливу для дитини обумовлена її властивостями:

- відсутність прямих повчань, научувань; події казкової історії логічні, природно витікають одна з одної, що дозволяє дитині засвоювати причинно-наслідкові зв'язки і спиратись на них;

- через образи казки дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь. У казкових сюжетах зустрічаються ситуації і проблеми, які переживає кожна людина (відділення від батьків, життєвий вибір, взаємодопомога, кохання, боротьба добра і зла). Перемога добра забезпечує дитині відчуття психологічної захищеності. Дитина засвоює, що випробування сприяють внутрішньому росту людини;

- відсутність фіксації імені головного героя та місця подій; головний герой – це збірний образ, з яким дитина може ідентифікувати себе;

- цікавий сюжет, наповнений загадками, чарами, неочікуваними перетвореннями героїв забезпечує активне сприйняття і засвоєння інформації.

Отже, корекційно-розвивальна робота з дітьми має свою специфіку, що, головним чином, пов'язано з їх віковими особливостями. Дієвим і ефективним методом корекційно-розвивальної роботи з дітьми та підлітками виступає саме казкотерапія, цінність якої полягає у можливості здійснення непрямого впливу на дитину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич - Евстигнеева. — СПб.: Речь, 2000. — 310 с.
2. Истратова О. Н. Справочник по групповой психокоррекции / О. Н. Истратова, Т. В. Эксакусто. — 2-е изд. — Ростов н/Д : Феникс, 2008. — 443.
3. Лабиринт души. Терапевтические сказки /Под ред.. Хухлаевой О.В., Хухлаева О.Е. – 5-е изд. – М.: Академический проект, 2007. – 176 с. – (Руководство практического психолога).
4. Казкотерапія. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mamka.info/index.php?topic=4855.0>
5. Казкотерапія в роботі психолога. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://volodvios.com.ua/index.php/robova-z-kadrami/310-zasidannya-seminaru-praktikumu-praktichnikh-psikhologiv-doshkilnikh-navchalnikh-zakladiv-z-temi-kazkoterapiya-u-roboti-psikhologa/>
6. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції : Навч. посібник / С. Б. Кузікова. — Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. — 384 с.
7. Мария-Луиза фон Франц Психология сказки:Толкование волшебных сказок /Перевод с английского К. Бутырина. М.: Изд-во «Б.С.К.», 2004. – 260 с.
8. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів/ О.О.Музичук // Проблеми сучасної психології. – 2012. – №17.
9. Пезешкиан Н. Торговец и попугай. Восточные истории и психотерапия / Пер. с нем.// Общ. Ред. А.В. Брушлинского и А.З Шапиро. – М.: Прогресс, 1992. - 240 с.

10. Психотерапевтическая энциклопедия [2-е издание] /Под ред.. Б.Д.Карвасарского - СПб.: Питер, 2000. – 824 с.

АННОТАЦИЯ

ТЕРАПЕВТИЧЕСКИЕ СКАЗКИ И СКАЗОЧНЫЕ ИСТОРИИ В КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ И ПОДРОСТКАМИ

В статье рассматриваются специфика, функции и возможности терапевтических сказок и историй в коррекционно-развивающей работе с детьми и подростками. Особенное место в работе выделяется именно терапевтическим сказкам и сказочным историям в формате психологической помощи детям и подросткам, поскольку сегодня сказкотерапия синтезирует многие достижения психологии, педагогики, философии посредством применения метафоры и метафорической коммуникации.

Отмечается, что терапевтические сказочные истории, обычно, пишутся специально для детей и ориентированы на конкретные проблемы. Каждая из них имеет собственную направленность и рассказывает об определенных ситуациях, наподобие тех, в которых часто оказываются дети.

Отмечаются позитивные коррекционные возможности, высокая действенность и эффективность сказки при работе с разными категориями детей, а именно с детьми, которые имеют высокий уровень тревожности, разнообразные страхи, агрессивность. Этот метод помогает адаптироваться им к разным детским коллективам, а также в случаях разного рода психосоматических заболеваний. Процесс сказкотерапии позволяет ребенку осознать и проанализировать свои проблемы и через осуществление непрямого влияния подтолкнуть, увидеть пути их решения.

Освещается цель применения сказкотерапии - это сказкотерапия как психотерапия. Такое применение сказкотерапии дает возможность ребенку преодолеть собственные страхи, чрезмерную тревожность, поработать над исправлением отрицательных черт характера. Задание педагога или психолога заключается в том, чтобы подобрать или создать сказку в соответствии с потребностями ребенка. Если сказка подобрана удачна, ребенок "встраивает" ее послание в свой жизненный сценарий. Ведь именно так происходят глубокие изменения в жизни ребенка. В данное время сказкотерапия считается наиболее мягким методом психотерапии. Он работает без ограничений и является чрезвычайно эффективным. Общеизвестно, что в раннем возрасте у детей преобладает правополушарный тип мышления, ориентированный на целостное образное осмысление информации, эмоционально - чувственное восприятие мира. Поэтому важная для ребенка информация наилучшим образом усваивается через яркие образы.

Очерчиваются функции сказкотерапии как психотерапевтического метода: диагностическая, что предусматривает выявление уже существующих жизненных сценариев и стратегий поведения ребенка; прогностическую - в том случае, когда диагностируется потенциальное развитие событий, терапевтическая (коррекционная) - сказки и сказочные истории, благодаря которым происходят позитивные изменения в состоянии и поведении ребенка.

Подчеркивается уникальность и отличие сказкотерапии от других проективных методик, что проявляется в невозможности предусмотреть конечный результат, поскольку он всегда является индивидуальным.

Освещаются основные этапы работы над сказкой и алгоритм построения сказки.

Ключевые слова: психотерапевтическая метафора, сказка, сказочная история, коррекционно-развивающая работа, не прямое влияние, фантазии, эмоции, переживания, развитие, личность.

SUMMARY

THERAPEUTIC FAIRY TALES AND STORIES IN THE CORRECTIONAL AND EDUCATIONAL WORK WITH CHILDREN AND ADOLESCENTS.

The article deals with the specifics, functions and possibilities of therapeutic tales and stories during the correctional and educational work with children and adolescents. A special role of therapeutic tales during psychological aid to children and adolescents can be explained by the fact that it synthesizes many achievements of psychology, pedagogy, philosophy through the use of metaphors and metaphorical communication.

It has been mentioned that therapeutic tales are usually written for children and focus on specific problems. That is, each story has its own aim and tells about particular situations, in which children often find themselves.

Positive correction potential, high efficiency and effectiveness when working with different groups of children, and children with high level of anxiety and various fears, aggression in particular have been indicated. This method helps them to adapt to different children groups, as well as to the situations with various kinds of psychosomatic disorders. This process allows the child to understand and analyze their problems, and through indirect impact it encourages to find the solution.

The already highlighted purpose of the fairy tale therapy levels it with psychotherapy. This allows the child to overcome their fears, excessive anxiety, work on correcting negative character traits. The task of the teacher or psychologist here is to choose or create a story to the needs of the child. If a story is chosen well, baby "embeds" its message to one's life scenario. This is how the profound changes in the child's life happen. Fairy tale therapy is currently considered to be the most gentle method of psychotherapy. It works without restrictions and is extremely effective. It is well known that at an early age there prevails dextrocerebral thinking which focuses on a holistic image understanding of information, emotional and sensitive perception of the world. Therefore, it is important for the baby to digest information through vivid images.

Functions of the fairy tale therapy as psychotherapeutic method have been outlined correspondingly: diagnostic - which provides detection of the already existed life scenarios and strategies of the child's behavior; predictive - in case when potential development is diagnosed; therapeutic (corrective) - fairy tales and stories that make positive changes in state and behavior of the child.

A special attention is paid to the uniqueness and distinction of the fairy tale therapy from other projective techniques that may be explained by the inability to predict the final result, because it is always individual.

The main stages of work and algorithm of fairy tales constructing have been presented.

Key terms: psychotherapeutic metaphor, fairy tale, fairy story, correctional and educational work, the indirect impact, imagination, emotions, experiences, development of personality.

УДК 378.14

РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

МІЩУР Т. Л.

Мукачівський державний університет

У статті досліджується сучасна філософсько – освітня парадигма в контексті гуманістичної переорієнтації освітньої діяльності та роль гуманітарної складової освіти як важливого засобу спрямування освітньої діяльності на вільний розвиток людини, на творчу ініціативу, самостійність, конкурентоспроможність, мобільність майбутнього фахівця. Визначальною тенденцією розвитку сучасної світової освітньої системи є забезпечення суспільства такою освітою, яка дасть більш повний, особистісний та соціально інтегрований результат. Ця тенденція привела до появи поняття «компетенція/компетенність». В сучасних документах та матеріалах ЮНЕСКО окреслюється коло компетенцій, які повинні розглядатися всіма як бажаний результат освіти. Національною Доктриною розвитку освіти визнано, що вона є основою розвитку особистості і запорукою майбутнього України. Новий Закон «Про вищу освіту», прийнятий в липні 2014 року Верховною Радою України, має значний потенціал, орієнтує на зміни та пошук нових пріоритетів у діяльності вищі навчальні заклади. Однак дискусії навколо завдань імплементації цього Закону і наступних кроків у реформуванні вищої освіти тривають і сьогодні. Закон забезпечив автономію університетів та призвів до скасування наказу № 642 від 9.07.2009 р., яким встановлювався перелік нормативних дисциплін гуманітарної підготовки та їх обсяги. Викладання історії України, історії української культури, філософії та інших 16 дисциплін як нормативних опинилося під загрозою і в зв'язку з розширенням автономії університетів та факультетів може потрапити фактично у повну залежність від суб'єктивістського ставлення до цих дисциплін з боку їх керівництва та випускових кафедр. Це викликало палкі дискусії в освітньому та науковому середовищі. У статті «Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ» від 27 січня 2015р. міністр освіти і науки України Сергій Квіт зазначив, що Міністерство надасть університетам рекомендації про те, як організувати навчальний процес на перехідний період. Гуманітаризація освіти в університеті повинна призвести до того, щоб студент став не тільки висококваліфікованим спеціалістом в певній сфері діяльності, а й освіченою, розвинутою, культурною людиною, моральні устої якої не дозволяють їй бути поганим фахівцем.